שבילי פנחס

הגילוי הגדול של ה"מגלה עמוקות"

אנו נקראים בשם יהודה שיש בו ד' אותיות הוי"ה עם האות ד' שהיא רמז לד' גלויות שהקב"ה נמצא אתנו

בפרשתנו פרשת ויגש דבר בעתו מה טוב להתבונן על הפגישה האלקית בין יהודה ויוסף, שנועדו יחדיו כדי להתווכח על שחרורו של בנימין, שיוסף החזיק אצלו אחרי שמצאו את הגביע באמתחתו (בראשית מד-יח): **"ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני ואל יחר אפך בעבדך כי כמוך כפרעה".**

מה נפלאים דברי חכמינו ז"ל שמגדירים את הפגישה בין יהודה ויוסף, התוועדות של שני מלכים, יהודה הוא מלך אצל השבטים, שידעו ברוח הקודש שעתיד דוד המלך לצאת ממנו, ויוסף הוא מלך במצרים, והקב"ה מסבב כל הסיבות סיבב שיתוועדו יחד, והנה מה שדרשו על כך במדרש (ב"ר צג-ב) מה שכתוב (תהלים מח-ה): **"כי הנה המלכים נועדו עברו יחדיו, המה ראו כן תמהו נבהלו נחפזו, רעדה אחזתם שם חיל כיולדה".**

"כי הנה המלכים נועדו, זה יהודה ויוסף, עברו יחדיו, זה נתמלא עברה על זה וזה נתמלא עברה על זה, המה ראו כן תמהו, ויתמהו האנשים איש אל רעהו, נבהלו נחפזו, ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, רעדה אחזתם שם, אלו השבטים, אמרו מלכים מדיינים אלו עם אלו, אנו מה איכפת לנו, יאי למלך מדיין עם מלך".

בדברים קדושים אלו מגלים לנו חכמינו ז"ל, כי גם השבטים השיגו ברוח קדשם שפגישה זו בין יהודה ויוסף שני מלכים, יש לה משמעות עמוקה יותר ממה שנראה למראית עין כוויכוח רק על בנימין, עד כדי כך שהחליטו שאסור להם להתערב והם צריכים לעמוד מן הצד באומרם: **"מלכים מדיינים אלו עם אלו אנו מה איכפת לנו".**

השבטים הקדושים אמנם לא רצו להתערב, בהבינם שיש כאן ענין למעלה מהשגתם, אולם אנו בני בניהם של השבטים, שכבר זכינו לביאורים נשגבים של רבותינו הקדושים מאורי עולם הראשונים והאחרונים, משתוקקים להבין הטעם שסיבב הקב"ה להפגיש ביניהם, ומהו ביאור הדברים שאמר יהודה ליוסף: **"בי אדוני ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני".**

הקשר בין הברכה על הנר במוצאי שבת למה ששלח יעקב את יהודה אל יוסף

בענין זה ראוי להתבונן בפרשה זו גם על הפגישה האלקית השניה בין יהודה ויוסף שערך יעקב אבינו, אחרי שיוסף התגלה לאחיו ושלח לבקש מיעקב שיבוא אליו למצרים, על כך כתוב בין ההכנות שעשה יעקב לפני ירידתו למצרים (בראשית מו-כח): **"ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גושנה".** ופירש רש"י: **"להורות לפניו, כתרגומו, לפנות לו מקום ולהורות היאך יתיישב בה. לפניו, קודם שיגיע לשם, ומדרש אגדה, להורות לפניו, לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה".**

מזה אנו למדים כי יעקב אבינו זכה להשיג ברוח הקודש את המשמעות העמוקה של המפגש שבין יהודה ליוסף שהביא לירידתו למצרים, לכן כאשר הכין את ירידתו למצרים חיבר שוב ביניהם כששלח את יהודה ליוסף, הנה כי כן הרי זה רק מגדיל את תשוקתנו להבין, מה היה כל כך מיוחד בין יהודה ויוסף, שההשגחה העליונה ואחר כך יעקב אבינו עצמו, בחרו בהם לעשות את ההכנה לירידתו של יעקב ובניו לגלות מצרים.

והנה מה שמצינו מאמר פלא על מה ששלח יעקב את יהודה אל יוסף במדרש תנחומא (סימן ו): **"ואת יהודה שלח לפניו. ילמדנו רבינו אימתי מברכין על הנר במוצאי שבת, כך שנו רבותינו אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו".** ונתייגעו המפרשים לבאר כוונת המדרש, מהו הקשר בין מה שמברכים על הנר במוצאי שבת אחרי שיהנו מאורו, למה ששלח יעקב את יהודה אל יוסף להורות לפניו גושנה.

ביאור נשגב של ה"מגלה עמוקות"

רחש לבי דבר טוב לבאר כל זה על פי הקדמה יקרה מאירת עינים ממשנתו הטהורה של ה"מגלה עמוקות" בפרשתנו (ד"ה ויגש הרביעי) שמפרש הפסוק: **"ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני"**, אולם מאחר שכדרכו בקודש קיצר בזה מאד, כי סמך על הקדמות שהזכיר כמה פעמים בספריו הקדושים, אמרתי אקום ואשנה פרק זה לברר מקחו של צדיק, על פי שנצא במסע הקודש להתבונן בדבריו הקדושים בכמה מקומות, שמאירים את הדברים כנתינתם מסיני, ומה' נבקש שיוליכנו בדרך אמת.

פתח דברינו יאיר בדברי ה"מגלה עמוקות" עצמו (פרשת וירא ד"ה וירא אליו ה'), שכתב לפרש רמז הכתוב (בראשית יח-א): **"וירא אליו ה' באלוני ממרא"**, על פי מה שמגלה לנו רמז נפלא במה שתיקנו להזכיר השבח של הקב"ה בכל יום ג' פעמים בברכה ראשונה של שמונה עשרה: **"ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה"**, ולכאורה היה מספיק לומר **"וגואל לבני בניהם"**, אלא שביקשו לרמז בזה כי **מבי"א** נוטריקון ד' הגלויות **מ'די, ב'בל, י'ון, א'דום**, שמהן הקב"ה **"גואל לבני בניהם".**

והנה מצינו שהגאולה העתידה תהיה בזכות משפט וצדקה, כמאמר הנביא (ישעיה א-כז): **"ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה".** לכן כתוב בענין משפט (משלי כט-ד): **"מ'לך ב'משפט י'עמיד א'רץ"**, ראשי תיבות **מבי"א** ד' הגלויות **מ'די ב'בל י'ון א'דום**, אשר בזכות המשפט ניגאל מהן, וכן כתוב בענין צדקה (שם כא-יד): **"מ'תן ב'סתר י'כפה א'ף"**, ראשי תיבות **מבי"א** שהם **מ'די ב'בל י'ון א'דום**, שבזכות הצדקה נגאל מהן.

על כן אברהם אבינו שקיים צדקה ומשפט, כמו שהעיד עליו הקב"ה (בראשית יח-יט): **"כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו**

מגלה עמוקות: יוסף שיצא ממנו משיח בן יוסף עשה הכנה לגאולה מד' הגלויות שהיו כלולות במצרים

"ומביא גואל לבני בניהם" – מבי"א נוטריקון ד' גלויות מ'די ב'בל י'ון א'דום שהקב"ה גואל אותנו משם

יוסף רצה לייחד במצרים ב'נימין מ'נשה י'וסף א'פרים ראשי תיבות ד' גלויות ב'בל מ'די י'ון א'דום

ביהוד"ה יש ד' אותיות הוי"ה עם האות ד', לרמז שהקב"ה נמצא בד' הגלויות בבחינת עמו אנכי בצרה

דרך ה' לעשות צדקה ומשפט", גילה לו הקב"ה שהוא עתיד לגאול את בניו מהם בזכותו, ונרמז בפסוק: **"א'ליו י'י ב'אלוני מ'מרא"** ראשי תיבות **א'דום י'ון ב'בל מ'די.**

"למען שמו באהבה" גאולת ד' אותיות השם

כעבדא קמיה מאריה נראה להוסיף תבלין, לבאר לפי זה מה שתיקנו לשבח את הקב"ה **"ומביא גואל לבני בניהם"**, שהוא עושה כן **"למען שמו באהבה"**, על פי מה שכתב ה"מגלה עמוקות" על ואתחנן (אופן מח): **"איתא בזוהר חדש, איתבדרן ישראל לד' רוחות לקביל ד' גלויות** [נתפזרו ישראל לד' רוחות כנגד ד' גלויות], **אות חד בגלותא עמהון** [אות אחת בכל גלות עם ישראל], **בבבל אות י', במדי אות ה', ביון אות ו', באדום אות ה' אחרונה".**

והנה בזוהר חדש לפנינו לא נמצא דבר זה, אבל כן מבואר ב"לקוטי תורה" לרבינו האריז"ל (פרשת כי תצא), שעמד על המחקר ליישב מה שמצינו בדברי חכמינו ז"ל שהזכירו תמיד רק ד' גלויות: **בבל, מדי, יון, אדום,** כמבואר במדרש (ב"ר ב-ד): **"והארץ היתה תהו זה גלות בבל, ובהו זה גלות מדי, וחושך זה גלות יון, על פני תהום זה גלות ממלכת הרשע** [אדום] **שאין להם חקר כמו התהום".** וכן מצינו עוד במדרש (ב"ר מד-יז): **"והנה אימה חשיכה גדולה נופלת עליו, אימה זו בבל, חשיכה זו מדי, גדולה זו יון, נופלת עליו זו אדום".** וקשה מדוע לא מנו גם גלות מצרים בתוך שאר הגלויות.

ותירץ האריז"ל כי ארבע הגלויות: **"בבל מדי יון אדום"** הן רק גלויות פרטיות, שכל אחת מהן מתנגדת לאות אחת מד' אותיות השם **הוי"ה** ברוך הוא, **בבל כנגד אות י', מדי כנגד אות ה', יון כנגד אות ו', אדום כנגד אות ה' שניה,** אבל גלות מצרים היא גלות כללית הכוללת בתוכה את כל ד' הגלויות ביחד, כי היא כנגד קוצו של י' הכולל כל ד' אותיות השם הוי"ה, לכן הזכירו חכמינו ז"ל רק ד' גלויות פרטיות, כי גלות מצרים איננה גלות מחודשת אלא כללות כל ד' הגלויות.

הגה"ק החיד"א זצ"ל ב"שמחת הרגל" על הגדה של פסח (לימוד ב) אומר על כך רמז נאה בפסוק (שמות א-א): **"ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה",** כאן רמז הכתוב שגלות מצרים כללה בתוכה כל ד' גלויות, שכן מלת **באי"ם** נוטריקון: **ב'בל מ'די י'ון א'דום** שהיו כלולות בגלות מצרים.

והבין ה"מגלה עמוקות" הכוונה בדברי האריז"ל, שפיזר הקב"ה את ד' אותיות השם **הוי"ה** בד' הגלויות, בכל גלות אות אחת מהשם **הוי"ה,** כדי להיות עם ישראל בגלותם, והרי זה בבחינת (תהלים צא-טו): **"עמו אנכי בצרה".** יומתק לפרש בזה המשך הכתובים (שם יד): **"כי בי חשק ואפלטהו** [לישראל מן הגלות] **אשגבהו כי ידע שמי** [אם ידע כי שמי נמצא עמו בגלות], **יקראני ואענהו** [אם יתפלל על גלות השכינה] **עמו אנכי בצרה אחלצהו ואכבדהו".**

"למען שמו באהבה" ב' פעמים אהב"ה

הנה כי כן יאירו עינינו להבין מה שאנו משבחים את הקב"ה: **"ומביא גואל לבני בניהם"** - **מבי"א** נוטריקון **ב'בל, מ'די, י'ון, א'דום,** ומפרש באיזו זכות **"למען שמו באהבה",** כדי לגאול בכך את ד' אותיות השם שנתפזרו בד' הגלויות, וכאשר יגאל אותנו הקב"ה מכל ד' הגלויות יושלם השם **הוי"ה** בכל ד' אותיותיו.

ויש להוסיף נקודה יקרה על פי דברות קדשו של ה"חתם סופר" זי"ע ב"תורת משה" השלם (פורים קסה. ד"ה והיה הראשון), שמבאר מה שפירש רש"י סוף פרשת בשלח (שמות יז-טז) שכל זמן שעמלק קיים אין השם שלם, כי מצינו שהקב"ה אוהב את ישראל, כמו שכתוב (מלאכי א-ב): **"אהבתי אתכם אמר ה'".** וכן נצטוו ישראל לאהוב את ה', כמו שכתוב (דברים ו-ה): **"ואהבת את ה' אלקיך".**

נמצא לפי זה שיש כאן ב' פעמים אהבה, אחת מהקב"ה לישראל והשניה מישראל להקב"ה, וב' פעמים **אהב"ה** בגימטריא ד' אותיות **הוי"ה** יתברך שמו, כי על ידי החיבור של שתי האהבות מתגלה השם בשלימות, אולם כל זמן שעמלק קיים הרי הוא בבחינת מסך המבדיל, להפריד את אהבתם של ישראל מאביהם שבשמים, לכן אין השם שלם עד שיימחה שמו מתחת השמים.

לפי זה יומתק להבין הפירוש: **"ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה",** שגואל את ישראל מד' הגלויות שסימנן **מבי"א - ב'בל, מ'די, י'ון, א'דום, "למען שמו",** כדי להוציא את ד' אותיות השם מד' הגלויות, ואיך נזכה לכך, **"באהבה"** אותיות **ב' אהב"ה,** על ידי שנחבר ב' פעמים **אהב"ה** בין הקב"ה לישראל ובין ישראל להקב"ה.

יוסף פעל להביא אצלו בנימין הכנה לגאולת ישראל מכל ד' הגלויות

מעתה נבוא לדברי ה"מגלה עמוקות", שמבאר הטעם שעמד יוסף על כך שהשבטים יביאו את בנימין אליו למצרים, ואחר כך פעל שישאר אצלו במצרים כשצוה להניח את הגביע באמתחת בנימין, באומרו (בראשית מד-יז): **"האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד ואתם עלו לשלום אל אביכם",** על פי מה שמצינו כי יעקב אבינו עשה הכנה לגאולתם של ישראל מכל ד' הגלויות, ונרמז בכתוב (שם לז-א): **"וישב י'עקב ב'ארץ מ'גורי א'ביו",** ראשי תיבות **י'ון ב'בל מ'די א'דום.**

והנה כתוב (שם ב): **"אלה תולדות יעקב יוסף",** ופירש רש"י שכל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף, לכן רצה גם יוסף לעשות פועל דמיון לגאולת ישראל מד' גלויות **בבל, מדי, יון, אדום,** על כן פעל שיהיו יחד במצרים **ב'נימין, מ'נשה, י'וסף, א'פרים,** שראשי תיבות שלהם הוא ד' הגלויות **ב'בל, מ'די, י'ון, א'דום,** כדי שבזכותם יצאו ישראל מכל ד' הגלויות.

ונראה לבאר הטעם שפעל יוסף לעשות פועל דמיון במצרים לגאולה מכל ד' הגלויות, על פי מה שלמדנו מדברי רבינו האריז"ל הנ"ל, כי מצרים היתה גלות כללית שכללה בתוכה את כל ד' הגלויות, נמצא לפי זה כי הגאולה ממצרים היא גאולה כללית כנגד כל ד' הגאולות. וכתב ה"בני יששכר" (ניסן מאמר ד דרוש ג ד"ה ע"ד הדרוש) כי מטעם זה תיקנו חכמינו ז"ל לשתות ד' כוסות בליל פסח כנגד ד' לשונות של גאולה (שמות ו-ו): **והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי,** כי גאולת

בני ישששכר: יעקב שלח את יהודה אל יוסף,
הכנה לגאולה העתידה על ידי משיח בן יוסף ומשיח בן דוד

"לתקן לו בית תלמוד", הכנה לבית המקדש השלישי
שיעקב קראו "בית", שמשם תצא הוראה תורה חדשה

ביאור המדרש: "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף,
ילמדנו רבינו אימתי מברכין על הנר במוצאי שבת"

מברכים על אבוקה שיש לה לפחות ב' פתילות,
רמז על "ערכתי נר למשיחי" משיח בן יוסף ומשיח בן דוד

מצרים כללה את כל ד' הגאולות, הנה כי כן מטעם זה עשה יוסף הכנה לד' הגאולות על ידי שפעל להשאיר אצלו את בנימין.

ויש להוסיף תבלין על פי מה שמצינו בפסיקתא דרב כהנא (פסקא ג אות יג): **"אגדה היא שאין זרעו של עשו נופל אלא ביד בניה של רחל".** וכן מבואר בפסיקתא רבתי (פרשה יג): **"כיון שמלך שאול אמר הקב"ה, אין זרעו של עמלק נופל אלא ביד בנה של רחל".** פירוש כי עמלק הוא מזרעו של עשו ושאול המלך משבט בנימין הוא מבניה של רחל.

נמצא לפי זה כי הגאולה העתידה מגלות אדום הוא עשו על ידי שיביא הקב"ה מפלה על זרעו של עשו, היא רק בזכות בניה של רחל שזרעו של עשו נופל בידם, לכן נתחכם יוסף לקבץ אצלו במצרים את זרעה של רחל **ב'נימין, מ'נשה, י'וסף, א'פרים**, שראשי התיבות שלהם הם ד' הגלויות **ב'בל, מ'די, י'ון, א'דום**, כדי שבזכותם יצאו ישראל מכל ד' הגלויות.

יהודה גם כן עשה הכנה לגאולה מכל ד' הגלויות

נחזור לדברי ה"מגלה עמוקות" שמבאר לפי זה מה שכתוב כשניגש יהודה אל יוסף לבקש ממנו שיחזיר את בנימין אל יעקב אביו: **"ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני"**, רמז לו בכך שגם הוא עשה הכנה לגאולה העתידה, כפי שרמוז בשמו יהודה, הנה הדברים בלשון קדשו:

"ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני, בשמו של יהודה נרמזו כל הד' גלויות, כי יש בשמו שם בן ד' בהוייתו, והד' ניתוספו בו לרמוז על כל הד' גלויות, כי עמנו אל בכל ד' גלויות וה' אתנו, לכן נקראו כל ישראל בשם יהודה, זהו שאמר ב"י אדוני, רצונו לומר בי מקוים כלל כל ישראל".

ביאור דבריו הקדושים על פי המבואר כי ד' אותיות השם **הוי"ה** נתפזרו בד' הגלויות בבחינת **"עמו אנכי בצרה"**, לרמז בכך שהקב"ה נמצא אתנו בכל הגלויות ויגאלנו ברחמיו בזכות שמו יתברך שנמצא אתנו בגלות, על דרך שפירשנו **"ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה"**. וזהו שאמר יהודה **"בי אדוני"**, בשמי **יהוד"ה** נמצא שמו של אדוני הקב"ה, כי יש בו ד' אותיות השם, עם האות **ד'** שהיא רמז על ד' הגלויות, שהקב"ה נמצא אתנו בהן.

ומה שכתב ה"מגלה עמוקות": **"לכן נקראו כל ישראל בשם יהודה"**, כוונתו על מה שדרשו במדרש (ב"ר צח-ו) מה שבירך יעקב אבינו את יהודה (בראשית מט-ח): **"יהודה אתה יודוך אחיך, אחיך מודים בך, אמך מודה בך, אני בעצמי מודה לך. אמר רבי שמעון בן יוחאי, יהיו כל אחיך נקראין על שמך, אין אדם אומר, ראובני אנא, שמעוני אנא, אלא יהודי אנא".** מבאר ה"מגלה עמוקות" כי מה שבחר יעקב אבינו שכל ישראל יקראו בשמו של יהודה, כדי לחזקם בכל **ד'** הגלויות שהקב"ה נמצא עמהם כפי שרמוז בשם **יהוד"ה**.

מוסיף ה"מגלה עמוקות" כי זהו שאמר יעקב ליהודה (שם י): **"לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו עד כי יבוא שילה ולו יקהת עמים".** ופירש רש"י: **"עד כי יבא שילה, מלך המשיח שהמלוכה שלו".** כי דבר זה רמוז אמנם בשמו של **יהוד"ה**, שיגאל הקב"ה בשמו הקדוש את ישראל מכל ד' הגלויות על ידי מלך המשיח הבא משבט יהודה, ועל כך אמר יהודה ליוסף: **"ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני"**, שגילה לו באזנו בלחישה בסוד על הגאולה העתידה הרמוזה בשמו.

יוסף ויהודה שני המלכים משיח בן יוסף ומשיח בן דוד

והנה ראוי להעיר אף שה"מגלה עמוקות" לא כתב כן בפירוש, אמנם הדבר בולט ביותר שכל דבריו הקדושים יסדתם בקודש, על מה ששנינו בגמרא (סוכה נב:), שעתיד הקב"ה לגאול את ישראל על ידי שני משיחים, **"משיח בן יוסף"** שהוא מזרעו של יוסף, **"משיח בן דוד"** שהוא משבט יהודה.

לכן סיבב הקב"ה את הפגישה האלקית בין יוסף ויהודה במצרים, לעשות הכנה לגאולתם של ישראל בגאולה העתידה מכל ד' הגלויות, יוסף במה שפעל להשאיר אצלו בנימין במצרים, כדי שיהיו שם **ב'נימין, מ'נשה, י'וסף, א'פרים**, שראשי התיבות שלהם הם ד' הגלויות **ב'בל, מ'די, י'ון, א'דום**, יהודה במה שגילה ליוסף **"בי אדוני"**, בשמי יש כל ד' אותיות **הוי"ה** עם האות **ד'**, שהיא רמז על ד' הגלויות שיגאל אותנו הקב"ה מהן בשמו הקדוש.

נפלא לצרף מה שכתב ה"בני ישששכר" (כסלו-טבת מאמר ב סימן כה) לפרש מה שכתוב: **"ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה"**. וצריך ביאור מה ראה יעקב על ככה לשלוח דוקא את יהודה אל יוסף. וביאר בדברי קדשו, על פי מה שלמדנו מדברי האריז"ל הנ"ל, שגלות מצרים כללה בתוכה את כל ד' הגלויות.

נמצא לפי זה כי הגאולה ממצרים כוללת כל ד' הגאולות, הנה כי כן מאחר שהגאולה העתידה מגלות אדום שהיא גאולה שלימה מכל ד' גלויות, תהיה על ידי משיח בן יוסף ומשיח בן דוד משבט יהודה, לכן רצה לעשות יחוד בין משיח בן דוד משבט **יהודה** ומשיח בן **יוסף**, וזהו רמז הכתוב: **"ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה"** - **גשנ"ה** בגימטריא **משי"ח** לרמז על הגאולה העתידה על ידי מלך המשיח.

יהודה ויוסף גרמו לביאתו של יעקב שבית המקדש השלישי יבנה בזכותו

ויש להוסיף נקודה יקרה על פי מה ששנינו בגמרא (פסחים פח.): **"מאי דכתיב** (ישעיה ב-ג) **והלכו עמים רבים ואמרו, לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יעקב וגו', אלקי יעקב ולא אלקי אברהם ויצחק, אלא לא כאברהם שכתוב בו הר, שנאמר** (בראשית כב-יד) **אשר יאמר היום בהר ה' יראה, ולא כיצחק שכתוב בו שדה, שנאמר** (שם כד-סג) **ויצא יצחק לשוח בשדה, אלא כיעקב שקראו בית, שנאמר** (שם כח-יט) **ויקרא את שם המקום ההוא בית אל".** ופירש המהר"ל ב"דרך חיים" על מסכת אבות (פ"ה מ"ד) הכוונה בזה, כי שלשה בתי מקדשות הם בזכות ג' האבות הקדושים.

נמצא לפי זה כי בנין בית המקדש השלישי בגאולה העתידה יהיה בזכות יעקב אבינו שקראו בית. לפי זה מבואר היטב נפלאות דרכי ה',

שסיבב את גלגלי ההשגחה שירד יעקב למצרים בזכות יהודה ויוסף שנפגשו יחד להתווכח על בנימין, ועל ידי זה לא היה יוסף יכול להתאפק והתגלה לשבטים, והזמין את יעקב שירד אליו למצרים, והרי זה בבחינת פועל דמיון לגאולה העתידה בזכות משיח בן יוסף ומשיח בן דוד, שאז תתגלה קדושתו של יעקב בבית המקדש השלישי.

מעתה יאירו עינינו להבין מה עמקו דברי חכמינו ז"ל שדרשו על הפגישה האלקית בין יהודה ויוסף: **"כי הנה המלכים נועדו, זה יהודה ויוסף"**, יהודה הוא מלך המשיח בן דוד שיצא משבט יהודה, ויוסף הוא מלך המשיח בן יוסף שיצא מיוסף, **"רעדה אחזתם שם, אלו השבטים"**, שהשיגו ברוח קדשם שהקב"ה סיבב פגישה זו בין יהודה ליוסף הכנה לגאולה העתידה, **"אמרו מלכים מדיינים אלו עם אלו"**, לעשות הכנה לגאולה העתידה, **"אנו מה איכפת לנו"**, אנו צריכים לעמוד מן הצד ולא להתערב, **"יאי למלך מדיין עם מלך"**.

לכן כאשר ראה יעקב אבינו שהקב"ה סיבב את ירידתו למצרים על ידי יהודה ויוסף, כדי לעשות בכך הכנה לגאולה העתידה בבנין בית המקדש השלישי בזכות יעקב, מזה למד גם הוא לעשות כן לפני שירד למצרים: **"ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה"**, שחיבר בין יהודה ליוסף לעשות הכנה לגאולה העתידה, **גשנ"ה** בגימטריא **משי"ח**, רמז על משיח בן יוסף ומשיח בן דוד, ועל ידי הכנתם בא גם יעקב למצרים להשלים את ההכנה לבית המקדש השלישי בזכותו.

יומתק לרמז ענין זה במה שפירש רש"י בשם מדרש אגדה: **"להורות לפניו, לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה"**. ויש לומר שדקדקו לומר **"בית תלמוד"**, כדי לרמז על בית המקדש השלישי שיעקב קראו **"בית"**, שיהיה בית תלמוד שמשם תצא הוראה לכל ישראל, ללמדם תורה חדשה שעתיד הקב"ה לגלות לישראל, כמו שדרשו במדרש (ויק"ר יג-ג) מה שכתוב (ישעיה נא-ד): **"כי תורה מאתי תצא, אמר הקב"ה תורה חדשה מאתי תצא, חידוש תורה מאתי תצא"**.

הקשר בין שליחות יהודה אל יוסף לברכה על הנר במוצאי שבת

בדרך זו במסילה נעלה לבאר דברי חכמים וחידותם, שדרשו במדרש על הפסוק: **"ואת יהודה שלח לפניו. ילמדנו רבינו אימתי מברכין על הנר במוצאי שבת, כך שנו רבותינו אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו"**. נקדים מה שכתב ה"טור" (או"ח סימן רצה) שהמנהג לומר במוצאי שבת פיוטים שנזכר בהם אליהו הנביא, והטעם לכך על פי מה ששנינו בגמרא (עירובין מג:): **"מובטח להן לישראל שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים מפני הטורח"**. ופירש רש"י: **"שמניחין צרכי שבת והולכין להקביל פניו"**. לכן אחרי שעברה השבת וכבר יכול לבוא, אנו מתפללים שיבוא ויבשר לנו על הגאולה.

והנה מה שמצינו טעם נפלא על הזכרת שמו של אליהו הנביא במוצאי שבת בדברי אחד מן הראשונים בעל "אבודרהם" (סדר מוצאי שבת) בלשון קדשו:

"והנכון בעיני כי מה שתיקנו להזכיר אליהו במוצאי שבת, שהוא על שם דאמרינן בשבת בפרק כל כתבי הקודש (דף קיח:), **ואמר רב יהודה אמר רב אלמלא שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהם אומה ולשון... ועוד אמרינן התם, אמר רבי שמעון בן יוחאי, אלמלא משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלין... ועל כן אנו אומרים להקב"ה, הרי שמרנו את השבת כמו שצויתנו, מעתה שלח לנו את אליהו הנביא"**.

ויש להוסיף על פי מה ששנינו בגמרא (ברכות נז:): **"שבת אחד משמש לעולם הבא"**. לכן על ידי שישראל שומרים שבת שהיא מעין עולם הבא, יזכו לגאולה העתידה שאז ינחלו את העולם הבא בשלימות, לכן במוצאי שבת אחרי שטעמנו בשבת מעין עולם הבא, אנו מזכירים את אליהו הנביא שיבוא לבשר לנו על הגאולה שנטעם בה את כל העולם הבא.

הבדלה על אבוקה בת ב' פתילות רמז על שני המשיחים

חשבתי דרכי לבאר בזה מה שתיקנו חכמינו ז"ל לברך במוצאי שבת על אבוקה כמבואר בגמרא (פסחים קג:): **"אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר"**. וכתב הרמ"א (או"ח סימן רחצ סעיף א) בשם האגודה: **"ונר שיש לו שתי פתילות מיקרי אבוקה"**. ויש לומר על פי מה שכתוב (תהלים קלב-יז): **"שם אצמיח קרן לדוד ערכתי נר למשיחי"**. הרי מבואר כי אור הנר הוא רמז על אורו של משיח.

וכן מבואר במדרש תנחומא (פרשת תצוה אות ח): **"אמר ליה הקב"ה למשה אמור להם לישראל, בני בעולם הזה הייתם זקוקים לאור בית המקדש ומדליקים נרות בתוכו, אבל לעולם הבא בזכות אותו הנר אני מביא לכם מלך המשיח שהוא משול כנר, שנאמר שם אצמיח קרן לדוד ערכתי נר למשיחי"**.

לפי זה יש לומר כי מטעם זה אנו מדליקים במוצאי שבת, שהוא זמן המסוגל לגאולה העתידה, אבוקה שיש בה לפחות ב' פתילות, כדי להאיר את חשכת הגלויות באורם של שני המשיחים, משיח בן יוסף ומשיח בן דוד, ועל כך אנו מברכים ברכת **"מאורי האש"** בלשון רבים, על האור של משיח בן יוסף ועל האור של משיח בן דוד.

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו מה עמקו דברי חכמים וחידותם שדרשו במדרש על הכתוב: **"ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף"**, אשר כפי שלמדנו עשה יעקב בזה הכנה לגאולה העתידה על ידי משיח בן יוסף ומשיח בן דוד הבא מיהודה, לכן כדי לגלות לנו ענין זה רמזו לנו במדרש: **"ילמדנו רבינו אימתי מברכין על הנר במוצאי שבת, כך שנו רבותינו אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו"**. הביאור בזה כי רק אחרי שזכינו ליהנות בשבת קודש שהיא מעין עולם הבא מאור הגאולה, אנו יכולים לברך במוצאי שבת על האבוקה שיש בה ב' פתילות, כנגד משיח בן יוסף ומשיח בן דוד במהרה בימינו אמן.

תודתנו וברכתנו נתונות לאלו שנדבו את הוצאת הגליון לזיכוי אחינו בני ישראל

משפחת מהדב הי"ו - לעילוי נשמת אמם האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני ע"ה

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com